

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 2 (43)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2010

ББК 74.20

О - 59

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 2 (43). — Рівне: РДГУ, 2010. — 116 с.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної допомоги особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 29. 10. 2010 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2010

У той же час, ми зустрілися з цікавим феноменом заперечення участі в партнерських пологах деякими юнаками з яскраво вираженими андрогінними установками. Як з'ясувалося у подальшому обговоренні, підставою відмови став високий рівень емпатійності та співпереживання. Зокрема Ігор К. у своїх мотивуваннях висловив такі судження „Я просто не зможу витримати цю ситуацію. Мені буде дуже шкода своєї дружини”.

Як бачимо, особистісні характеристики такі як рівень маскулінності-фемінності значною мірою впливають на вибір майбутніми батьками коппінг-стратегії у такій кризовій ситуації як народження дитини. Отримані результати дозволяють зробити припущення про те, що андрогінно-фемінний тип особистості дозволяє чоловікам активніше засвоювати нову соціальну роль, з перших хвилин народження дитини включатися у процес її виховання. Як наслідок, молоді батьки виявляються більш адаптованими до подальшої взаємодії з немовлям. Наші висновки узгоджуються з результатами зарубіжних експериментальних досліджень. Так у роботі Маргарет Родхолм було виявлено, що ранній контакт батька з дитиною позитивно впливає на наступну взаємодію: такі батьки більш активні, виявляють більше розуміння потреб дітей, яскравіше переживають позитивних емоцій у контактах з дітьми.

Зупинитися на аналізі позицій юнаків маскуліного типу. Чому у їхніх ідеях звучить заперечення ранніх контактів з дитиною? На нашу думку, ці позиції значною мірою зумовлені особливостями взаємодії з немовлям. Реалізація батьківської функції у цей період обов'язково містить елементи фемінності. Усвідомлюючи чи інтуїтивно відчуваючи це, молоді батьки маскуліного типу відстрочують свою зустріч з немовлям, втрачаючи можливість налагодити первинний контакт з дитиною, який був би рівноцінним з материнським. За цих умов процес ідентифікації себе в ролі батька затримується. Як показують життєві спостереження це негативно позначається на виборі тактик і стратегій батьківського впливу. Така модель батьківства характеризується відстороненою позицією, очікуванням слушного моменту для початку реалізації виховних функцій. Основним аргументом на користь власної бездіяльності виступає фраза: „Що воно тямить! Підросте, будемо з ним у футбол грати, на хокей ходити... А поки що, нехай мама з бабусею нянчать. Не чоловіча це справа”. Установка на відстороненість часто стає джерелом нерозуміння, недовіри, конфліктів між дитиною та батьком у наступні роки. Втрачені з самого початку перші контакти з малям, можливість спілкування під час догляду за ним, спільні прогулянки, ігри проявляться згодом у труднощах взаєморозуміння між батьками і дітьми, відсутності в дитини довіри і прихильності до батька.

Отже, проведені дослідження дозволяють стверджувати, що процес формування статевої ідентичності у чоловіків, засвоєння ними соціальної ролі батька значною мірою детермінований особистісними характеристиками. Одну з центральних ролей у цьому контексті відіграє показник андрогінності. Наявність високих показників за фактором фемінності-андрогінності сприяє швидшому та інтенсивнішому прийняттю молодим чоловіком нової соціальної ролі – ролі батька. У той час як жорстко маскуліні характеристики певною мірою перешкоджають формуванню нових форм поведінки та нового особистісного самосприйняття. Як наслідок, такі чоловіки схильні займати відстрочену позицію у прийнятті на себе ролі батька. Це може спричинити як розлади у системі подружніх стосунків, так і менш успішну участь чоловіка у вихованні дитини в наступні вікові періоди. Існування цієї тенденції свідчить про необхідність включення у програми формування готовності до батьківства лінії корекції унікально-відстороненої позиції батьків щодо взаємодії з дітьми немовлячого та раннього віку. Це дозволить інтенсифікувати як реалізацію чоловіками виховної функції, так і стимулюватиме процеси їх особистісного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисенко Ю.В. Психология отцовства. — Москва-Обнинск: «ИГ-СОЦИН», 2007. - 220с.
2. Говорун Т. В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія. — К.: Академія, 2004. — 308с.
3. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. — СПб.: Питер, 2006. — 544 с.
4. Кон И.С. Отцовство как социокультурный институт // Педагогика. – 2005, № 9. – С. 3-16
5. Практикум по гендерной психологии / Под ред.И.С.Клециной. — СПб.: Питер, 2003. — 479с.

***Резюме.** Стаття посвящена анализу влияния фактора андрогинности на развитие родительской сферы как особого конструкта индивидуальной психики человека, определяет эффективность реализации им новой социальной роли и обуславливает интенсивные изменения в структурах самоидентификации.*

***Summary.** The father-child relationship is the defining factor of the fatherhood role in life. This article deals with influence of the androgyny factor on development of fatherhood as especial construct of individual mentality of the man that determines efficiency of realization a new social role by him and causes intensive changes in structures of self-identification.*

УДК – 059.922. 8

М.М. КРАВЧУК

ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ НЕБЕЗПЕЧНИХ СИТУАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ ПЕРСПЕКТИВ ПІДЛІТКІВ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

***Резюме.** Стаття презентує результати вивчення усвідомлення небезпечних ситуацій підлітками з девіантною поведінкою та вплив їх на формування життєвих перспектив.*

***Ключові слова:** підліток, вікові групи, небезпечні ситуації, життєва перспектива, девіантна поведінка.*

Постановка проблеми. Зміни, які в останній час відбулися в суспільстві, торкнулися не лише його фундаментальних засад, але і якісно змінили особистість та її погляди на майбутнє. Підготовка підлітка до самостійного життя до програмування майбутнього, життєвих перспектив, вироблення вміння орієнтуватися в складних ситуаціях – одна з найважливіших завдань навчально-виховних закладів. Незалежно від фаху який обирає молода людина, вона повинна насамперед, упевнено почуватися, потрапляючи у різні життєві ситуації: вміти вчасно зорієнтуватися, взяти відповідальність за власні вчинки, стан свого здоров'я, активно впливати на події, що відбуваються у її житті.

Сьогодні ж, коли суттєво змінюються соціальні, етичні та моральні орієнтири в нашому суспільстві, підліткам знайти

свій шлях особливо важко. Саме тому необхідно якомога раніше починати готувати підрастаючу особистість до формування життєвих перспектив.

Проблема життєвих перспектив розробляється інтенсивно, як у вітчизняних так і в зарубіжних дослідженнях. Слід відмітити, що серед підходів до вивчення життєвих перспектив можна умовно виокремити психолого-педагогічний – І.В. Дубровіна, А.М. Прихожан, Б.С. Круглов, Г.М. Андреева, М.В. Вовчик-Блакитна, Т.В. Говорун та соціально-психологічний – Л.В. Сохань, Є.І. Головаха, О.О. Кронік, Б.Г. Ананьев. Психолого-педагогічний підхід розглядає підлітковий вік як період готовності до визначення життєвих перспектив. Дана готовність передбачає розвиток самосвідомості, яка набуває все більш рефлексивного характеру. Соціально-психологічний розглядає становлення життєвих перспектив на основі несуперечливої індивідуальної системи ціннісних орієнтацій [5].

Життєва перспектива – це динамічне психічне утворення, образ бажаного та усвідомленого майбутнього життя як можливого за умови досягнення певних цілей, поєднання морально-світоглядного, ціннісно-цільового та діяльнісно-поведінкового самовизначення.

Загалом, життєву перспективу слід розглядати як потенційну можливість розвитку особистості. Адже модель майбутнього існує у свідомості у вигляді певних об'єктів, досягнення яких для суб'єкта бажане, але віддалене у часі. Спрямованість людини на такі об'єкти – цілі стимулює відповідні їй форми “Я” – активності, позначається на глибині та багатомірності самореалізації. З одного боку, перспективне моделювання власного “Я”, життєдіяльності є узагальненим втіленням уявлень підлітків про свою сутність, своїх можливостей: тих ціннісних орієнтацій, які є домінуючими в цей період, домагань, інтересів, ідеалів, потреб, життєвих запитів. З іншого – проєкт життєдіяльності у підлітковому віці є одним із провідних чинників формування особистості, оскільки в ньому знаходять відображення орієнтири саморозвитку, а також ієрархія значущих життєвих цілей та засобів їх досягнення. Загалом, перспективне моделювання життєдіяльності вказує на здатність особистості до програмування соціально-адаптованого чи дезадаптованого самоствердження.

Невід'ємною структурною одиницею формування життєвих перспектив є також усвідомлення підлітками непередбачуваних небезпечних життєвих ситуацій, що характеризується цілеспрямованістю людського життя. Аналіз психолого-педагогічної літератури з цієї проблематики засвідчив, що проблема усвідомлення підлітками небезпечних ситуацій відноситься до розряду складних та малодосліджених. Це обумовлено як складністю явища усвідомлення, методологічними розбіжностями в аналізі феномену усвідомлення, так і зовнішніми факторами, що обумовлюють непередбачуваність небезпечної ситуації. Останнє обумовлює складність застосування діагностичних процедур для вивчення даного феномену.

Проаналізувавши існуючі дані (Г.Г. Бочкарьова, Б.А. Алмазова, Т.В. Драгунова, В.В. Ковальова, Д.Н. Узнадзе) про причини небезпечної поведінки, можна визначити, що головним фактором її виникнення виступає недостатнє усвідомлення дій, спрямованих на порушення загальнолюдських норм життєдіяльності [2].

В той же час, в деяких працях (В.Н. Кудрявцева, Д.Н. Узнадзе, В.А. Крутецький, Н.С. Лукін, Ш.Н. Чхартішвілі) констатується, що адекватність усвідомлення оточуючої дійсності залежить від:

- психічного розвитку дитини, та її особливостей сприйняття оточуючого світу;
- сформованості самооцінки та самоконтролю дій;
- індивідуальних особливостей, характеризуючих динаміку психологічних властивостей особливості підлітка;
- наявності певних стереотипів поведінки;
- зовнішніх соціально-психологічних умов оточуючого середовища та умов виховання.

Враховуючи актуальність проблеми слід визначити особливості усвідомлення підлітками різних ситуацій небезпечної поведінки у самопрограмуванні та конструюванні суб'єктивної моделі самореалізації. Чому саме підлітка, це тому, що у цьому віці значущим віковим новоутворенням є спілкування та міжособистісна взаємодія, яка може суттєво впливати на присвоєння та культивування різних форм девіацій. В теперішній час не існує єдиного підходу до вивчення та пояснення девіантної поведінки.

Проблема девіантної поведінки особистості не є новою, розглядалась багатьма вченими. Визначенню суті понять норми та девіантної поведінки, специфіки видів та детермінант поведінкових відхилень присвячені роботи М. Алемаскіна, Б. Братуся, Г. Бреслова, Я. Гілінського, В. Гульдана, А. Долгової, В. Знакова, І. Кона, Н. Максимової, В. Оржеховської, І. Павлова, А. Реана, С. Розума, А. Селецкого, С. Тарарухіна та ін.

Девіантна поведінка – це дії суб'єкта, що не відповідають офіційно встановленим чи фактично склалися у даному суспільстві або соціальній групі нормам та очікуванням. Це дії, які приводять виконуючого їх суб'єкта до ізоляції в суспільстві або своїй соціальній групі, до лікування відхилень в структурі особистості суб'єкта. До виправлення або покарання його спеціально створеними організаціями. [3].

Ряд дослідників, вважають, що при нормальних умовах функціонування соціальної організації, девіантна поведінка зустрічається, не так вже й часто, але в умовах соціальної дезорганізації, коли нормативний контроль слабшає, зростає ймовірність проявів девіацій. До таких ситуацій можна віднести стрес, всередині групові і між групові конфлікти. [6].

У кожної людини є свої позитивні та негативні риси, свої особливі переваги і недоліки. То, якою своєю стороною, позитивною чи негативною, вона виступить у взаємовідносинах з людьми, залежить від цих людей і від конкретної ситуації в якій перебуває особистість. І якщо вона по визначених причинах обрала негативний спосіб соціалізації то, будь це злочинна організація чи вулична банда, все одно має місце девіантна поведінка, як у групі, так і у відношенні групи з суспільством.

Однак незважаючи на широке відображення проблеми в спеціальній літературі, такий її аспекти як вплив саме небезпечних ситуацій на поведінку підлітків з девіантною поведінкою та на формування їхньої життєвої перспективи не знайшли широкого висвітлення та дослідження.

Відтак, **мета дослідження** – прагнення з'ясувати психологічні особливості усвідомлення та впливу різних небезпечних ситуацій на формування життєвої перспективи підлітків з девіантною поведінкою.

Для дослідження особливостей усвідомлення небезпечної поведінки соціально-адаптованих та підлітків з девіантною поведінкою нами розроблений спеціальна методика - опитувальник, який дозволив визначити характер усвідомлення небезпечних ситуацій, що пов'язані з:

- незадовільною учбовою діяльністю (Ф1);
- транспортними засобами (Ф2);

- переміщенням у просторі (Ф3);
- вживанням алкоголю, наркотичних речовин, цигарок (Ф4);
- умовами ігрової та довільної діяльності (Ф5)
- пізнавальної діяльності (Ф6);
- взаємодією з іншими людьми (Ф7)

Опитувальник визначає особливості усвідомлення 27 різних аспектів небезпечних ситуацій: бути неготовим до уроків; грати в різні ігри біля дороги; переходити вулицю у невизначеному для цього місці; застрибувати на транспорт, який рухається, кататися на велосипеді; пересуватися по дахах будинків; стрибати з великої висоти; гратися на будівельних об'єктах; пірнати в воду у невідомому місці; залишатися одному вдома; піти далеко від дому; пробувати цигарки; дратувати тварин; грати в азартні ігри на гроші; гратися з ріжучими предметами; гратися з вогнем; розбирати зброю; заходити з незнайомою людиною до парадної; коли вдома конфлікт або сварка; відстоювати свої та чужі права в бійці; гуляти пізно ввечері одному; знаходитися під час грози на вулиці; пробувати наркотичні речовини; вживати алкоголь; залишити газову плитку без нагляду; розбирати електроприлади; лякати інших людей.

Результати дослідження. Об'єктом дослідження було обрано учнів сьомих, восьмих класів віком 13, 14 років загальноосвітніх шкіл № 20, 26, 27 м. Рівного. З метою отримання діагностичних даних нами було обстежено 171 осіб. З них 75 учнів восьмих класів 14 років: 3 з них 53 - соціально-адаптовані підлітки та 22 підлітки з девіантною поведінкою. Сьомих класів 13 років – 96 осіб. З них 60 - соціально-адаптовані та 36 девіантні підлітки.

Результати дослідження показали, що середні значення одержаних даних на загальній вибірці характеризують особливості усвідомлення небезпечних ситуацій у дітей 13-14 років але представлені неоднозначно, проте відмінності мінімальні.

На першу позицію вийшла ситуація (Ф4), пов'язана з вживанням алкоголю, наркотичних речовин та цигарок (21%). На другу позицію – ситуація (Ф5), пов'язана з умовами довільної діяльності, і (Ф6), пов'язана з небезпечною пізнавальною діяльністю (17%). На третю позицію – ситуація (Ф1), пов'язана з умовами неблагополучної учбової діяльності (16%). На четверту позицію – ситуація (Ф3), пов'язана з переміщенням у просторі (15%). На п'яту позицію – ситуація (Ф7), пов'язана з взаємодією з іншими людьми (13%). На шосту позицію – ситуація (Ф2), пов'язана з транспортними засобами (1%).

Подальший аналіз особливостей усвідомлення небезпечних ситуацій засвідчує певні відмінності цього процесу у соціально-адаптованих підлітків та підлітків з девіантною поведінкою.

Так, виявлення зазначених особливостей усвідомлення небезпечних ситуацій у підлітків 13 років (7 класів), то тут на першу позицію виходить ситуація (Ф4), пов'язана з пробуванням та вживанням алкоголю, наркотичних речовин та цигарок (20%); на другу позицію – ситуація (Ф5), пов'язана з умовами довільної діяльності і (Ф6), пов'язана з небезпечною пізнавальною діяльністю (17%); на третю позицію – (Ф3), пов'язана з переміщенням у просторі (16%); на четверту позицію – ситуація (Ф1), пов'язана з умовами неблагополучної учбової діяльності (15%); на п'яту позицію – ситуація (Ф7), пов'язана з взаємодією з іншими людьми (14%); на шосту позицію – ситуація (Ф2), пов'язана з транспортними засобами (1%).

Схожа картина виявлена і у підлітків 14 років: на першу позицію виходить ситуація (Ф4), пов'язана з пробуванням та вживанням алкоголю, наркотичних речовин та цигарок (20%); на другу позицію – ситуація (Ф5), пов'язана з умовами довільної діяльності і (Ф6), пов'язана з небезпечною пізнавальною діяльністю і (Ф1), пов'язана з умовами неблагополучної учбової діяльності (17%); на третю позицію – ситуація (Ф3), пов'язана з переміщенням у просторі (15%); на четверту позицію – ситуація (Ф7), пов'язана з взаємодією з іншими людьми (14%); на п'яту позицію – ситуація (Ф2), пов'язана з транспортними засобами (1%).

Як ми бачимо, відмінності у співвідношенні усвідомлення небезпеки підлітками 13 та 14 років виявилися неістотними. Це свідчить про те, що саме у даному віковому діапазоні досліджуваних уже достатньо сформоване усвідомлення дій, що спрямовані на знання загальнолюдських норм життєдіяльності.

Однак, розглядаючи особливості достовірних відмінностей між класами в ступені усвідомлення небезпечних ситуацій, було виявлено, що за окремими з них, підлітки 13 років статистично достовірно відрізняються від підлітків 14 років (Ф3, Ф5, Ф7). Зокрема, по показнику пов'язаному з переміщенням у просторі; умовами довільної діяльності; взаємодією з іншими людьми ($t=5,0$; $p<0,05$), а також по показнику (Ф6), який пов'язаний з пізнавальною діяльністю. Ці дані вказують на те, що підлітки 13 років краще усвідомлюють небезпечні ситуації, пов'язані з переміщенням у просторі; вживанням алкоголю, цигарок та наркотичних речовин; з умовами ігрової та довільної діяльності.

Крім того, слід зауважити, що виявлено значні відмінності між соціально-адаптованими та девіантними підлітками 13 років по показниках, які характеризують усвідомлення небезпечних ситуацій. Зокрема, соціально-адаптовані підлітки 13 років статистично виразно відрізняються від підлітків з девіантною поведінкою 13 років по (Ф6)- пов'язаний з пізнавальною діяльністю, (Ф2) - з транспортними засобами, (Ф5) - з умовами ігрової та довільної діяльності, (Ф3) - з переміщенням в просторі. (див.табл.1).

Таблиця 1

Відмінності між соціально-адаптованими та підлітками з девіантною поведінкою 13 років за показниками, що характеризують рівень усвідомлення ними небезпечних ситуацій.

клас	Показник	Ф1	Ф2	Ф3	Ф4	Ф5	Ф6	Ф7
Соц.Адап. 7 кл	M	0,72	0,17	2,15	2,73	8,51	1,46	2,70
	d	0,45	0,38	0,90	0,65	2,49	0,71	1,17
Дев. Пов. 7 кл	M	0,73	0,10	2,32	2,76	9,03	1,83	2,63
	d	0,44	0,30	0,74	0,61	2,07	1,14	1,09
	t	0,42	3,21	2,86	0,64	3,13	5,00	0,80

Аналізуючи особливості показників усвідомлення небезпечних ситуацій між соціально-адаптованими та підлітками з девіантною поведінкою 14 років було встановлено, що за окремими з них статистично достовірно відрізняються, а саме (Ф6) – з пізнавальною діяльністю; (Ф5) – з умовами ігрової та довільної діяльності; з (Ф3) – з переміщенням у просторі; (Ф7) – з

взаємодією з іншими людьми (див. табл. 2).

Як ми бачимо, як у 13-річних підлітків, так і у 14-річних, знаходять прояв статевоспецифічні розбіжності між діагностованими показниками. Соціально-адаптовані підлітки 13 років краще усвідомлюють ситуації, пов'язані з безпекою транспортних засобів, тоді як підлітки з девіантною поведінкою цього віку – взагалі не сприймають їх такі, що є небезпечними. Зокрема, переміщенням у просторі, умовами довільної та пізнавальної діяльності. Що ж стосується 14-річних підлітків, то соціально-адаптовані порівняно з їх ровесниками девіантними, відрізнялися достовірно вищим ступенем усвідомлення безпеки у ситуаціях, пов'язаних з переміщенням у просторі, умовами навчальної та пізнавальної діяльності та взаємодією з іншими людьми.

Таблиця 2

Статистично достовірні відмінності між соціально-адаптованими та підлітками з девіантною поведінкою 14 років за показниками, що характеризують рівень усвідомлення ними небезпечних ситуацій.

клас	Показник	Ф1	Ф2	Ф3	Ф4	Ф5	Ф6	Ф7
Соц.Адап. 8 кл	M	0,72	0,14	1,81	2,58	7,56	1,21	2,04
	d	0,69	0,41	0,94	0,74	2,63	0,77	1,23
Дев. Пов. 8 кл	M	0,76	0,13	2,05	2,57	8,39	1,63	2,23
	d	0,43	0,40	0,86	0,73	2,23	0,60	1,22
	t	1,16	0,38	3,93	0,29	4,92	5,00	2,27

В подальшому важливим є розгляд відмінностей у ступені усвідомлення безпеки після проведення колекційної роботи та з'ясування характеру впливу інтелектуальних особливостей на специфіку усвідомлення підлітками різної поведінки небезпечних ситуацій.

Висновки. Узагальнюючи зазначене вище, з точки зору впливу небезпечних ситуацій на формування життєвої перспективи підлітків з девіантною поведінкою, на нашу думку, дозволяють зробити такі висновки:

1. Проблема усвідомлення небезпечної поведінки підлітками є однією із актуальних для сучасної психології завдань. Її вирішення ускладнюється як суто методологічними розбіжностями в порозумінні феномену усвідомлення, так і зовнішніми факторами, що обумовлюють непередбаченість небезпечної ситуації.

2. Апробовано методику-опитувальник для визначення характеру усвідомлення небезпечних ситуацій, що виникають в життєдіяльності підлітків, який дозволяє фіксувати сім основних груп таких ситуацій, а саме: незадовільною навчальною діяльністю, транспортними засобами; переміщенням у просторі; використанням алкоголю, цигарок та наркотичних речовин; довільної та пізнавальної діяльності в несприятливих умовах, а також взаємодією з іншими людьми.

3. Встановлено, що соціально-адаптовані підлітки 13 - 14 років краще усвідомлюють небезпечні ситуації пов'язані з вживанням алкоголю, наркотичних речовин та палінням цигарок (21%), ніж підлітки з девіантною поведінкою, але менш всього усвідомлюють небезпечні ситуації з транспортними засобами. Крім того, ярко виражені статевоспецифічні відмінності в усвідомленні небезпечних ситуацій. Саме це ми будемо враховувати при розробці та впровадженні превентивних заходів та проведення психокорекційних технологій та програм.

Вважаємо, що одним з важливих напрямів формування життєвих перспектив підлітків з девіантною поведінкою сьогодні пов'язаний з тим, як буде розв'язуватися причинно-наслідкові дії в усвідомленні ними небезпечних життєвих ситуацій і конфлікти між приватно-орієнтованою моделлю поведінки, цінностями індивідуального успіху, які все більше сприймаються самими підлітками. Це в свою чергу може стати предметом подальших досліджень у формуванні життєвих перспектив підлітків з девіантною поведінкою. Адже афективним центром життєвих перспектив підлітків залишається вектор «Я-особистість» і «Я у світі», тобто тенденції самореалізації домінують над самопізнанням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безопасное и ответственное поведение. В 3-х частях. / Под общ. Ред. А.Н.Сизанова. – М.: Тесей, 1998.- 200 с.
2. Бех І.Д. Обистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод.посібник. – К.:ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Воспитание трудного ребенка: Дети с девиантным поведением: Учеб.-метод. Пособ./ Под ред. М.И.Рожкова. – М.: Наука, 2001 – 234 с.
4. Оржеховська В.М., Пилипенко О.І. Концепція превентивного виховання дітей і молоді. – Учитель. – 2000. №1-3. – с. 6-11.
5. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. - К.: Либідь, 2003. - 376 с.
6. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков / Шнейдер Л.Б. – М.:СПб, 2006. – 86 с.

Резюме. В статье рассматриваются вопросы изучения и понимания безопасных сфер жизнедеятельности поведения подростков с девиантным поведением в процессе формирования их жизненной перспективы.

Summary. In the article directions of realization of technologies of correction of deviantnoy conduct of teenagers are examined from positions of conception of forming of their vital prospect.

УДК 159.947.5:[159.923.2:331.54]:159.922.8

Р.С. КУЛАКОВ

МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ У РАНЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Резюме. У статті висвітлено основні аспекти мотиваційного компонента професійного самовизначення у ранньому юнацькому віці.

З М І С Т

<i>Від редакції</i>	3
Ямницький В.М., Литвиненко С.А. Ігротерапія як засіб психологічної допомоги дітям і підліткам	4
Павелків Р.В. Проблема пошуку та впровадження інноваційних психолого-педагогічних технологій розвитку особистості в освітніх закладах	6
Воробійов А.М. Психологія перфекціонізму.....	9
Артемова О.І. Проблеми психологічного супроводу дезадаптованих учнів загальноосвітньої школи	12
Бабак К.В. Професійний розвиток особистості як психологічна проблема	14
Безлюдна В.І. Народження другої дитини як фактор розвитку материнської сфери	16
Бучко В.Б. Проблеми надання психологічної допомоги засудженим до позбавлення волі.....	18
Главінська О.Д. Проблема професійної самосвідомості та самоствердження у юнацькому віці.....	21
Демчук О.О. Психологічні закономірності організації професійного самовиховання майбутніх педагогів	23
Демянюк О.Б. Інтегративний підхід у контексті психологічної допомоги особистості	26
Джеджеря К.В. Цінності як смислова основа подолання особистісних комунікативних труднощів.....	28
Дружиніна І.А. До питання вивчення феномену ідентичності у сучасній психологічній науці	31
Жигайло О.О. Особливості розвитку свідомості та самосвідомості молодших школярів	34
Ілляш С.Д. Психологічні аспекти розвитку професійного саморозуміння майбутніх педагогів	36
Кириченко Н.А. Психологічні особливості цілетворення та цілепокладання	39
Корчакова Н.В. Вплив особистісних характеристик на формування рольової поведінки у сфері батьківства	43
Кравчук М.М. Проблеми впливу небезпечних ситуацій на формування життєвих перспектив підлітків з девіантною поведінкою	45
Кулаков Р.С. Мотиваційні чинники професійного самовизначення у ранньому юнацькому віці	48
Лисяк О.М. Проблема внутрішньої конфліктності ціннісно-смислової сфери особистості.....	51
Маркович О.В. Психотерапевтична роль медичної сестри при спілкуванні з пацієнтами	54
Матейко Н.М. Особливості надання психологічної допомоги школярам, які проживають на екологічно несприятливих територіях.....	57
Мельник І.Я. Просоціальна поведінка як складова соціальної компетентності.....	60
Михальчук Н.О., Івашкевич Е.З. Організаційні основи догляду за психічнохворими в умовах стаціонарного лікування	63
Назарець Л.М. Посередництво психолога у вирішенні проблеми взаємодії батьків і дітей	67
Нестерук-Володимирець О.В. Психологічний супровід профільного навчання в позашкільному закладі нового типу – палаці дітей та молоді м. Рівного	69
Ніколайчук Г.І., Ніколайчук І.О. Проблема розуміння художнього тексту студентами вищої школи	73
Павелків В.Р. Особливості психодіагностики відхильної поведінки підлітків	75
Палагнюк В.В. Теоретичні засади психологічної допомоги в процесі професійної адаптації викладача-початківця ВНЗ	77
Пивоварчук Т.О. Психологічні особливості інтенсивного розвитку комунікативних здібностей студентів у процесі вивчення іноземної мови.....	79
Рибак В.А. Психологічні засади формування самоставлення студентів з особливими потребами	82
Косарєва О.І., Рудь Г.В. Особливості прояву механізмів психологічного захисту в підлітковому віці	84
Савуляк В.О. Корпоративна культура як чинник особистісного зростання працівників організації.....	87
Садова І.І. Соціально-психологічні проблеми сімей, пов'язані з вихованням дітей з особливими потребами у контексті загальної ситуації в Україні	89
Созонюк О.С. Концептуальні засади коучингу як форми психологічної допомоги.....	92
Сторож О.В. Психологічні особливості творчої соціалізації особистості на етапі ранньої юності	95
Хомич І.С. Самовідношення у молодшому шкільному віці	98
Цуканова М.С. Соціально - психологічна допомога та реабілітація бездоглядним і безпритульним дітям у притулку	100
Чала Ю.М. Проблема розвитку особистісного досвіду психолога під час тренінгової роботи та шляхи її розв'язання	103
Череп В.Ю. Психологічний супровід молодшої сім'ї з первістком: основні напрямки	106
Шмига А.І. Недоліки організаційної культури як одна з причин професійного «вигорання», превентивні методи та шляхи подолання	108
<i>Відомості про авторів</i>	112

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 2 (43)

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія РВ № 540/93-Р від 03.11.2009 р.

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Воробйов А.М.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 22.10.2010 р. Підписано до друку 29.10.2010 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Обл. вид. арк. 29,14. Замовлення № 84/1 Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 2 (43). — Рівне: РДГУ, 2010. — 116 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної допомоги особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20